

Pojem

Povrchní resp. málo do hloubky jdoucí úvaha nás může dovést k závěru, že pojem je čímsi pevným, neproměnným, nehybným, a že právě díky této své pevnosti a nehybnosti propůjčuje jinak velmi pohyblivému a proměnlivému myšlení rovněž onu pevnost a jistotu. Ale bližší úvaha nás přesvědčí, že by to byl závěr velmi ukvapený. Položme si otázku, jak by něco tak naprosto pevného a nehybného mohlo upevnit a posílit či organizovat, uložit řád našemu jinak těkavému nebo alespoň nepřesnému a často i konfúznímu myšlení. Buď by něco takového muselo samo aktivně naše myšlení ovlivňovat – a pak ovšem by to nemohlo zůstat nehybným -, anebo by se myšlení muselo začít „sebe-organizovat“ takovým způsobem, aby si vybuodovalo pevný vztah k onomu pevnému a nehybnému „čemu“si“. Protože však víme, že ona naprosto překvapující a po celou dobu za největší a nejdůležitější považovaná schopnost pojmového myšlení spočívá v tom, že se téměř za všech okolností dovede vztáhnout vždycky k přesně témuž (a to se modelově „vypracovalo“ na geometrii). Už tato úvaha nám napovídá, že mezi obrovsky proměnlivým myšlením (vůbec vědomím, oněmi stále uplývajícími nepřesnými představami a těkavými, rozkolísanými vzpomínkami a mezi pevností a stálostí takového čtverce nebo kruhu v geometrickém smyslu musí nutně být ještě nějaký prostředník. Na toho se však dlouho zapomínalo, a zejména ze zapomínalo na to, že tu musí být nějaký „prostředník“ či aktivní činitel v myšlení samém, neboť ono „pevné“, k čemu se pojmové myšlení s takovou jistotou vztahuje, není žádnou součástí ani složkou myšlení, ale čímsi mimo sám průběh, sám akt myšlení; na to upozornili teprve takové myslitelé jako Bolzano, Brentano a zvláště Husserl. A proto potřebujeme také nové termíny.

(Berlín, 930225-1)